

HRVATI U NJEMAČKOJ — DOMOVINSKA CRKVA I DOMOVINA: STANJE I PERSPEKTIVE

Adolf POLEGUBIĆ

Kad je u pitanju organiziranje dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu, važno je istaknuti ulogu Hrvatskoga zavoda Sv. Jeronima u Rimu, koji je »postao ne samo svoje vrsti katolička karitativna središnjica za Hrvate u inozemstvu nego i središnje organizacijsko tijelo za svu inozemnu pastvu« (*Katolička Crkva*, 1980., 41), poglavito za vrijeme rektora mons. Jurja Magjerca (*Katolička Crkva*, 1980., 42). Godine 1957. Sveta Stolica priznala je pravo i hrvatskoj emigraciji da bude zastupana u tzv. *Summum Consilium de Emigratione*, osnovanom u smislu propisa Apostolske konstitucije *Exsul familia*, pa je na prijedlog blagopokojnog mons. Jurja Magjerca imenovala mons. dr. Krešimira Zorića članom Vrhovnog vijeća za emigraciju kod Svete konzistorijalne kongregacije i predstavnikom hrvatske emigracije kod Svete konzistorijalne kongregacije (*Katolička Crkva*, 1980., 43). Tako je 1958. godine odobrenjem spomenute Kongregacije u Rimu osnovana *Cura pastoralis pro emigrantibus Croatis* na čijem je čelu bio mons. dr. Krešimir Zorić, šibenski svećenik (*Katolička Crkva*, 1980., 43-44). Hrvati su 25. lipnja 1966. godine, 14 godina nakon objavljivanja papinskog dokumenta *Exsul familia* iz 1952., dobili prvog nacionalnog ravnatelja dr. Vladimira Vincea, svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije. Naime, spomenuti dokument je predvidio da svaka nacionalna iseljenička skupina dobije svog nacionalnog ravnatelja koji u ime Svete Stolice koordinira pastoralni rad (*Katolička Crkva*, 1980., 45). Službu je obnašao tek nešto više od 20 mjeseci; 5. ožujka 1968. godine poginuo je u zrakoplovnoj nesreći vraćajući se iz pastoralnog posjeta Hrvatima Južne Amerike. Dr. Vince je u djelo provodio odredbe konstitucije *Exul Familia* te je u Rimu osnovao Ravnateljstvo dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu. »Bio je to vrhovni organ hrvatske inozemne pastve podložan neposredno Svetoj kongregaciji za biskupe« (*Katolička Crkva*, 1980., 53).

Osamnaest mjeseci od smrti dr. Vincea na mjesto ravnatelja došao je mons. Vladimir Stanković, svećenik Zagrebačke nadbiskupije. Mons. Stanković je službu ravnatelja obnašao od 1969. do 1999. godine. Nakon njega, godine 1999., ravnateljem je imenovan mons. dr. Pero Aračić, svećenik Đakovačke i Srijemske

biskupije. Službu je od 2001. preuzeo mr. Pero Ivan Grgić, svećenik Banjalučke biskupije (Polegubić, 2005., 27-32). Od 1. srpnja 2005. godine na mjesto ravnatelja došao je vlč. Ante Kuteša, koji je na tom mjestu ostao do kraja 2010., a sada tu službu obnaša fra Josip Bebić, svećenik Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja sa sjedištem u Splitu. U skladu s Uputom o pastoralnoj brizi za migrante, hrvatski su biskupi na sjednici 12. studenoga 1969. godine donijeli zaključke u kojima, između ostalog, stoji da se osniva Vijeće biskupske konferencije za hrvatsku migraciju. Predsjednikom Vijeća imenovan je tadašnji pomoćni zagrebački biskup dr. Josip Lach, a tajnikom Vijeća postao je nacionalni ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu mons. Vladimir Stanković (*Katolička Crkva*, 1980., 55).

Sveta Stolica je dekretom od 15. svibnja 1993. godine osnovala Hrvatsku biskupsku konferenciju za katoličke biskupije na području države Hrvatske. Raspadom bivše države nastala je i samostalna država Bosna i Hercegovina, pa je tako 1994. godine osnovana i Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine koju čine biskupi četiriju (nad)biskupija s toga područja. Vijeće za hrvatsku inozemnu pastvu ostalo je zajedničko tijelo obiju biskupskih konferencija jer se u hrvatskim katoličkim misijama okupljaju podjednako Hrvati katolici iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i drugih područja bivše države. Sada je na čelu Vijeća pomoćni sarajevski biskup mons. dr. Pero Sudar, koji je na toj službi zamijenio zadarskog nadbiskupa mons. dr. Želimira Puljića (Polegubić, 2005., 39-44). Danas je u svijetu više od 150 hrvatskih katoličkih misija, zajednica i župa. Najbrojnije su u Njemačkoj, potom Kanadi, SAD-u, Australiji te Švicarskoj, Austriji, Švedskoj, Sloveniji i Francuskoj, Argentini i Belgiji, potom Južnoafričkoj Republici, Luksemburgu, Nizozemskoj, Norveškoj, Novom Zelandu, Peruu i Velikoj Britaniji. U misijama djeluje više od dvjesto svećenika Hrvatske biskupske konferencije, Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine i Biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda.

Dušobrižništvo za Hrvate u Njemačkoj

Prema dostupnim podacima, u Njemačkoj je prije Drugog svjetskog rata bilo vrlo malo Hrvata. Bili su radnici u rudarstvu i industriji. U to vrijeme Hrvati su se ponajviše iseljavali u prekoceanske zemlje. U tijeku Drugog svjetskog rata u Njemačkoj se susreću Hrvati tzv. fremdarbajteri, a nakon sloma nacizma nastavili su živjeti u Njemačkoj. Uz njih se susreću i oni Hrvati koji su se neposredno nakon rata našli u izbjegličkim logorima u Njemačkoj, a poslije su pronašli zaposlenje u rudnicima i drugim privrednim djelatnostima. I Hrvati iz izbjegličkih logora Austrije i Italije sve su više pronalazili egzistenciju u Njemačkoj. Najveći

ih je broj ipak pristigao na »privremeni rad« u Njemačku šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća. Prema podacima hrvatskih katoličkih misija za 2001. godinu, Hrvata je u Njemačkoj bilo 308.337, dok se podaci njemačkih (nad)biskupija neznatno razlikuju. Naime, oni govore o 306.816 hrvatskih katolika (Klarić, 2002., 16). Neki izvori govore o još manjem broju. On obuhvaća sve one koji se izjašnjavaju Hrvatima iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Vojvodine, Boke kotorske... Ipak, za pretpostaviti je da bi u Njemačkoj sveukupno moglo biti između 350 i 400 tisuća Hrvata (Klarić, 2003., 15). U tome se slaže i njemački Savezni ured za statistiku. Prema njegovim rezultatima u Njemačkoj je koncem 2009. godine živjelo 367 tisuća osoba s hrvatskim korijenima. Od toga njih 249 tisuća ima iskustvo seljenja, a 118 tisuća nema toga iskustva, dakle rođeni su u Njemačkoj. Nasuprot tome, broj hrvatskih državljana s hrvatskom putovnicom iste je godine iznosio 221.222 osobe (Herceg, 2011., 25). Poznato je također da priličan broj Hrvata u Njemačkoj radi »na crno«, a kao takvi se ne vode ni u kakvim statistikama. Pretpostavlja se da ih je od 50 do 100 tisuća. Problem je također što od 2000. godine sva djeca koja se rode u Njemačkoj automatski dobivaju njemačko državljanstvo i potom se vode u statistikama njemačkih zajednica. Nakon što nestanu prva i druga hrvatska generacija, treće, statistički gledano, neće ni biti. Danas, uz pripadnike prve generacije, u Njemačkoj žive i pripadnici druge i treće generacije koji su se već sasvim integrirali u njemačko društvo.

Po završetku Drugog svjetskog rata u Njemačkoj nije bilo organizirane hrvatske pastve, a zbog rata zatekao se i ostao malen broj hrvatskih katoličkih svećenika. Među njima je bio i Andrija Kordić, koji je naslijedio Vilima Nuka na mjestu delegata hrvatskog episkopata. Na toj je dužnosti ostao do 1951. godine. Inozemna pastva se počinje organizirati prema apostolskoj konstituciji *Exsul familia*, koja je izišla 1952. godine kad je pastoralnu skrb za Hrvate u Münchenu vodio Stjepan Kukulja. No potrebe su tražile još jednog svećenika, pa je Franjevačka generalna kurija u Rimu odredila dr. o. Dominika Šušnjaru za pomoćnika u Münchenu. Godine 1951. Apostolska nuncijatura o. Šušnjaru imenuje nadušobrižnikom za hrvatsku pastvu u Njemačkoj i na toj je dužnosti ostao do kraja 1971. godine. Sveta kongregacija za biskupe u Rimu izdala je 1969. godine novi dokument o seliteljima *Instructio de pastoralis migratorum cura* prema kojem se uređuje inozemna pastva. Tako je 1971. godine prema instrukciji, a na osnovi sporazuma domovinske i Njemačke biskupske konferencije, delegatom za hrvatske svećenike u Njemačkoj imenovan fra Bernard Dukić, koji je na toj dužnosti ostao do 1997. godine. Sjedište ureda je iz Münchena preneseno u Frankfurt, najprije u Schreyerstr. 1, a potom u ulicu An den Drei Steinen 42d, u kojoj se nalazi i danas. Od 1997. do 2003. godine delegat za hrvatsku pastvu u Njemačkoj bio je fra Josip Klarić, a od 1. lipnja 2003. do kraja 2010. godine služ-

bu delegata obnašao je fra Josip Bebić. Svi su oni članovi Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja sa sjedištem u Splitu, a najveći broj svećenika u hrvatskom dušobrižništvu u Njemačkoj su članovi spomenute Franjevačke provincije. Fra Josipa Bebića je početkom 2011. godine na mjestu delegata naslijedio svećenik Mostarsko-duvanjske biskupije vlč. Ivica Komadina.

U početku su hrvatski svećenici djelovali u većim gradovima i industrijskim centrima, a potom, poglavito šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća, osnivane su hrvatske katoličke misije u svim mjestima u kojima se našlo više Hrvata katolika zahvaljujući velikoj potpori Katoličke crkve u Njemačkoj, koja je nosila financijski teret, a domovinska se Crkva brinula za pastoral i pastoralno osoblje.

Danas u Njemačkoj djeluje 98 hrvatskih katoličkih misija i zajednica (*Teološko...*, 2010., 112). Nalaze se na gotovo cijelom području, od njemačkog juga do sjevera. Misije su podijeljene u šest regija: Bavarska regija, Baden-Württemberg I, Baden-Württemberg II, Rajnsko-majnska regija, Regija Sjeverna Rajna i Vestfalija i Sjeverna regija. U misijama prema aktualnim podacima djeluje 90 svećenika, 5 stalnih đakona, 59 pastoralnih suradnica i suradnika, redovnica i laikinja i laika i 39 tajnica. Uz važno pastoralno djelovanje, misije imaju značajnu ulogu i u očuvanju hrvatskoga nacionalnog i kulturnog identiteta. Uz redovite pastoralne aktivnosti, vjernike se nastoji okupljati i na društvenoj i kulturnoj razini. Organiziraju se predavanja, proslave, hodočašća, izleti, razni susreti. Posebna briga vodi se o djeci i mladima.

Pastoralne i druge misijske aktivnosti

Hrvatske katoličke misije i zajednice u Njemačkoj i u svijetu djeluju na puno širem području nego župe u domovini. One su svojevrsne oaze cjelokupnog i duhovno-pastoralnog, ali i općeg društvenog, kulturnog, sportskog i svakog drugog djelovanja i okupljanja Hrvata u inozemstvu. U redovite pastoralne aktivnosti pripada slavljenje misnih slavlja, djelovanje s raznim skupinama unutar zajednica, u čemu uz pastoralno osoblje veliku ulogu imaju i aktivni članovi zajednice, posebno okupljeni u misijskim vijećima. Tu su i razne misijske proslave, hodočašća, pobožnosti, rad s djecom i mladima, ministrantima, vjeronauk za sve uzraste, priprava za sakramente, vođenje mješovitih odraslih i dječjih zborova, folklornih skupina, rad s lektorima-čitačima, posjet bolesnicima i sl. Također se organiziraju i sportska natjecanja, prigodna predavanja, predstavljanja knjiga, otvorenja izložbi, razni tečajevi i radionice bilo samostalno ili zajedno s drugim hrvatskim kulturnim, sportskim i sličnim udrugama iz domovine i inozemstva. Pritom je i velika pomoć Hrvatske matice iseljenika. Uspostavom samostalne države Hrvatske i njezinih diplomatsko-konzularnih predstavništava

bilo je za očekivati da će se državne institucije učinkovitije baviti djelatnostima koje su u vrijeme dok nije bilo samostalne države preuzele misije, a što se nije odnosilo na njihovo čisto pastoralno djelovanje, primjerice očuvanje folklorne, kulturne i nacionalne baštine. No, to ne samo što se nije dogodilo, već država često ne prepoznaje takvo djelovanje misija i financijski ga ne podupire. Primjerice, Hrvatski dušobrižnički ured iz Frankfurta dosad je organizirao i uz pomoć Njemačke biskupske konferencije financirao dvadeset hrvatskih folklornih festivala. Misije izdvajaju novac za hrvatske narodne nošnje i uvježbavanje folkloru. Nije li vrijeme da se i na tom području otvore perspektive novih odnosa?

Katolička crkva u Njemačkoj pred novim izazovima

Katolička crkva u Njemačkoj se sve više suočava s problemom pomanjkanja svećenika, gospodarsko-socijalnom i demografskom krizom, a negativan trend gospodarstva ugrožava dosadašnje stabilno financijsko stanje. Sve to prisiljava odgovorne u Crkvi na radikalne promjene na svim područjima života i djelovanja, napisao je delegat fra Josip Bebić, dodavši kako se u prvom redu ističu mjere štednje koje bi danas trebale osigurati uvjete normalnog djelovanja Crkve sutra (Bebić, 2006., 13). Težinu predstojećih promjena, posebno u pogledu štednje, dobro je formulirao tadašnji pomoćni biskup Kölna mons. Norbert Trelle: »Mjere štednje bit će šokantne, bolne i djelovat će poput osrednjeg potresa« (Bebić, 2006., 13). Stoga se traže novi putovi. U mnogim biskupijama u Njemačkoj došlo je do prestrukturiranja pastorala i stvaranja novih pastoralnih jedinica, a u više biskupija smanjuje se i broj pastoralnog osoblja te dolazi i do ukidanja misija. Zadaća hrvatske pastve u Njemačkoj je dijeliti poteškoće trenutka Crkve u Njemačkoj te zajedno s njom tražiti i otkrivati svoje mjesto i ulogu u procesima koji su u tijeku. To sve nije lako jer ni hrvatsko pastoralno osoblje nije pripremljeno za moguće preuzimanje višejezičnih župnih zajednica, a i starosna je dob svećenika i pastoralnih djelatnika vrlo visoka (Klarić, 2003., 15). Za Hrvate u Njemačkoj važnu ulogu imaju i hrvatski socijalni djelatnici.

Važnost Hrvatskoga dušobrižničkog ureda

Ustanova koja koordinira djelovanje hrvatskih misija, zajednica i župa u Njemačkoj je Hrvatski dušobrižnički ured sa sjedištem u Frankfurtu na Majni. Danas je na čelu Ureda delegat vlč. Ivica Komadina. U Uredu su još: glavni urednik *Žive zajednice* i pastoralni referent dr. Adolf Polegubić te djelatnice Ljubica Markovica-Baban, Romana Kašaj i Antonia Tomljanović Brkić. Hrvatski dušobrižnički ured u Njemačkoj je ured triju biskupskih konferencija (Njemačke biskupske konferencije, Hrvatske biskupske konferencije i Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine) i odgovoran je za njihovu međusobnu komunikaciju, upravne

poslove i koordiniranje pastoralnim radom u hrvatskim katoličkim misijama u Njemačkoj. Ured je ujedno i sjedište delegata za hrvatsku pastvu u Njemačkoj. Ured, između ostalog, organizira pastoralne skupove, sastanke i seminare na regionalnoj i saveznoj razini. U to spadaju: hodočašća, duhovne vježbe za svećenike i đakone, seminari daljnje izobrazbe za pastoralne suradnice/suradnike, regionalni pastoralni sastanci, pastoralni godišnji skupovi, susreti mladeži, biblijske olimpijade (Kutleša, 1997.), folklorni festivali, susreti crkvenih zborova djece i mladih i odraslih. Svake godine početkom listopada Ured organizira godišnji pastoralni skup za hrvatske svećenike, pastoralne suradnike i suradnice iz Zapadne Europe u Njemačkoj ili u domovini. Od početka 2001. godine ima i svoje mrežne stranice, koje se mogu čitati na adresama: www.kroatenseelsorge.de ili www.zivazajednica.de. Na stranicama se mogu doznati najvažniji podaci o Uredu, njegovim godišnjim aktivnostima, kao i, u cijelosti ili djelomice, aktualni i prethodni brojevi *Žive zajednice*. Ured uspješno objavljuje dvojezične ili jednojezične zbornike radova s pastoralnih skupova hrvatskih pastoralnih djelatnika iz Zapadne Europe.

Tu je i knjiga fra Ante Batinića *Dijasporske godine* te knjiga intervjua koje je glavni urednik *Žive zajednice* dr. Polegubić od 2002. do 2005. godine vodio s istaknutim osobama iz crkvenog i društvenog života, a koji su prethodno objavljeni u *Živoj zajednici*. Ured je ranije objavio vrlo važno pomagalo u pastoralnom radu: *Hrvatski katolički molitvenik* i pjesmaricu *Slavimo Boga* te, zajedno s Vijećem Biskupske konferencije za hrvatsku migraciju i Kršćanskom sadašnjosti, kantual *Slavimo Boga s orguljskom pratnjom*. Ured također redovito objavljuje i *Vodič-adresar hrvatskih katoličkih misija u svijetu*, ali i svih važnijih crkvenih i državnih ustanova u domovini i svijetu. Vodič se također nalazi na spomenutoj mrežnoj stranici. Svake se godine objavljuje i jednolisni zidni kalendar. I mnoge hrvatske katoličke misije već dugi niz godina objavljuju svoje listove i »listiće«. Odavno se uvidjelo koliko je važan takav kontakt s vjernicima. U njima se nalaze važne obavijesti o misijskim aktivnostima ili se pak donose vijesti koje se odnose na važne događaje u misiji: razne proslave, organiziranje priredaba i sl. Često se radi o jednostavnim listovima, tiskanim fotokopirnim strojem, a uglavnom izlaze tjedno i mogu se uzeti pri ulazu u crkvu. Pojedine misije povremeno objavljuju i svoje misijske listove, nekad većega, a nekad manjeg opsega. Tu su i hvalevrijedne monografije koje je objavilo više misija.

Mjesečnik *Živa zajednica*

Hrvatski dušobrižnički ured iz Frankfurta već 33 godine objavljuje mjesečnik hrvatskih katoličkih misija i zajednica u Njemačkoj *Živa zajednica*, »a ova publika-

cija izgleda svojim sadržajima i svojom opremom kao nešto najbolje što Hrvati tiskaju u inozemstvu« (Borić, 2001., 143). Prvi je broj objavljen u rujnu 1978. godine, a dobio je naziv po živoj vjerskoj zajednici Hrvata katolika u dijaspori. Taj naziv također označava živu hrvatsku nacionalnu zajednicu. List je u početku bio biltenskog karaktera, u njemu su objavljivani važniji crkveni dokumenti, vijesti iz Crkve u domovini i svijetu, događanja u hrvatskim katoličkim zajednicama u Njemačkoj, imena krštenih, vjenčanih, umrlih. Također su objavljivani i članci o hrvatskoj povijesti i kulturnoj baštini. Taj trend list je slijedio i kasnije, ali su se iz godine u godinu uvodile i nove rubrike te se nastojalo oko poboljšanja grafičkoga izgleda lista. Riječju: tematika lista bila je posvećena vjersko-crkvenim, ali i općedruštvenim temama. Tijekom godina list je pokušao stvarati javno mnijenje među Hrvatima u Njemačkoj, ali i šire. U njemu se također vodi računa o čistoći hrvatskog jezika, a stranice na njemačkom jeziku uvedene su za delegata fra Josipa Klarića, od br. 3/1998. u zasebnom *Prilogu na njemačkom jeziku*. Urednici *Žive zajednice* bili su fra Bernardo Dukić, fra Ignacije Vugdelija, don Živko Kustić i fra Anto Batinić. Od kraja 2002. mjesečnik uređuje dr. Adolf Polegubić.

Perspektive novih odnosa

Veseli me da je organiziran ovogodišnji skup *Annales Pilar 2011. — Međunarodni skup »Hrvatsko iseljništvo i domovina. Razvojne perspektive«*. No ipak sa stanovitim zakašnjenjem. Hrvatski dušobrižnički ured sa sjedištem u Frankfurtu na Majni prije više od deset godina upozoravao je na određene probleme te se ta tematika obrađivala na godišnjim pastoralnim skupovima hrvatskih pastoralnih djelatnika iz Zapadne Europe u Njemačkoj i domovini. Na skupove su pozivani istaknuti teolozi i znanstvenici iz domovine i inozemstva, koji su u svojim predavanjima ukazivali na probleme, dijagnosticirali situaciju i upućivali na mogućí izlaz iz takvog stanja. Sve je to objavljeno u zbornicima s tih skupova koje spomenuti ured objavljuje od 1999. godine. Tako je sa skupa u Opatiji 2002. godine upućeno priopćenje u kojem stoji: »Mi, svećenici, pastoralne suradnice i suradnici iz hrvatskih katoličkih misija u Zapadnoj Europi, sa svoga godišnjega pastoralnog skupa održanog od 30. rujna do 4. listopada 2002. u Opatiji, s temom 'Hrvatska dijaspora u Crkvi i domovini', u organizaciji Hrvatskoga dušobrižničkog ureda u Frankfurtu, upućujemo hrvatskoj javnosti sljedeće priopćenje:

Mi, hrvatski pastoralni djelatnici, koji djelujemo u okviru hrvatskih katoličkih misija u Zapadnoj Europi imamo kontakt s više od 500 tisuća hrvatskih radnika i iseljenih katolika. Već više desetljeća gotovo jedini organizirano skrbimo za njihov vjerski te nacionalni i kulturni identitet. Živimo u svijetu u kojem migracija nije samo fenomen prošlosti nego je popratna pojava današnjeg svijeta

koji se sve više globalizira. Ni hrvatska migracija nije, nažalost, stvar prošlosti, nego se, naprotiv, sve više povećava, i to posebice sve većim brojem mladih stručnjaka i intelektualaca. Iako su mjesni biskupi ponajprije odgovorni za pastoralnu skrb vjernika u svojim biskupijama, ipak su i crkve iseljenja, prema crkvenim dokumentima, suodgovorne za pastoral svojih iseljenih vjernika. Model pastoralnog djelovanja s migrantima prve generacije je na izmaku, a druga i treća generacija migranata stavlja pred nas potpuno nove pastoralne izazove. Od Crkve u Hrvata očekujemo: koncepciju za hrvatsko dušobrižništvo u inozemstvu; odgovarajuće (pastoralno i jezično) osposobljavanje svećenika i pastoralnih djelatnika za djelovanje u inozemstvu; suradnju domovinske Crkve s mjesnim crkvama u zemljama useljenja (npr. izrada statuta i smjernica biskupskih konferencija o pastoralnoj suradnji); da pastoralna skrb za hrvatsku inozemnu pastvu mora biti među pastoralnim prioritetima HBK i BK BiH, a ne samo briga pojedinaca; da se Vijeće za hrvatsku inozemnu pastvu promakne na razinu komisije; da se institucija Ravnateljstva za hrvatsku inozemnu pastvu materijalno osigura i personalno ojača.

Posljednjih nekoliko godina osjeća se ne samo manjak zanimanja nego i izrazito ignoriranje hrvatske dijasporne od strane hrvatske vlasti. Stoga od hrvatske vlasti očekujemo: pozitivniji odnos prema hrvatskoj dijaspori i njezino uvažavanje; konkretne programe za zaustavljanje daljnjeg iseljavanja i poboljšavanje katastrofalne demografske slike; profesionalniji rad hrvatskih veleposlanstava i konzularnih predstavništava te djelotvorniju brigu za iseljenike; omogućavanje dopisnog glasovanja ili glasovanja u hrvatskim predstavništvima za Hrvate u dijaspori te pronalaženje načina predstavljanja dijasporne u Hrvatskom saboru i ponovnu uspostavu Ministarstva povratka i useljeništva; uklanjanje birokratskih zapreka potencijalnim ulagačima u domovinu te stvaranje strategije povratka konkretnim programima; sustavan rad na vraćanju povjerenja koje je prokockano gubitkom milijuna eura hrvatskih iseljenika uloženi u hrvatske banke. Podupiremo nastojanja svih onih koji brane nedvojbene interese i dostojanstvo hrvatskog naroda pred međunarodnim kaznenim sudom u Den Haagu. Suočeni s odlukom velikog broja hrvatskih iseljenika da trajno ostanu živjeti u dijaspori, uzimajući pritom državljanstva zemalja u kojima žive, te sve izraženijim težnjama domaćina za njihovom asimilacijom, organizirali smo ovaj skup upravo u domovini da bismo s tim upoznali svekoliku crkvenu i društvenu javnost. Nadamo se pozitivnijim impulsima u pristupu dijaspori te razmatranju i ostvarivanju navedenih očekivanja» (*Hrvatska dijaspora*, 2003., 10-11). Sa skupa u Freisingu 2005. godine upućeno je priopćenje Hrvatskoj biskupskoj konferenciji i Biskupskoj konferenciji Bosne i Hercegovine o budućnosti hrvatskih katoličkih misija u Europi (*Budućnost*, 2006.). Što se od svega ovoga ostvarilo? Rekao bih da su pro-

blemi ostali isti, a prošlo je više od deset godina mogućnosti da se sustavno počnu rješavati. Volio bih vjerovati da će se stvari iz korijena mijenjati, ako nije prekasno. Naime, velik broj Hrvata ne samo da se nije vratio u domovinu već su i u zadnjoj fazi svoga života odlučili ostati u Njemačkoj, ili su prihvatili život malo u domovini malo u Njemačkoj. Mali ih se broj vratio za stalno. Nećemo nabrajati sve promašaje hrvatskih državnih institucija tijekom tog vremena. Na predstavljanju deset zbornika objavljenih u izdanju ureda u Frankfurtu u svibnju 2010. u Hrvatskoj matici iseljenika skrenuo sam pozornost javnosti na potrebu žurne izrade znanstvene i reprezentativne studije o Hrvatima u Njemačkoj, kao što su to već učinile turske državne institucije o Turcima u Njemačkoj, a i domovine drugih useljenika u tu zemlju. Mislim da malo znamo o nama samima u Njemačkoj, a i u svijetu, a ono što mislimo da znamo, često nije pouzdano i znanstveno utemeljeno. Spomenuta studija dala bi kvalitetnu podlogu za pokušaj realnijeg pristupa hrvatskom izvandomovinstvu u Njemačkoj, a aktualni podaci koji bi se dobili bili bi od neprocjenjive važnosti kako za domovinu tako i za Njemačku, a prije svega za jedan učinkovitiji pristup Hrvatima i Hrvatima kako prve tako i kasnijih generacija. Slične studije mogle bi se izraditi i u drugim zemljama u kojima Hrvati žive (*Teološko...*, 2010., 128-129).

Na kraju: od domovinske Crkve i domovine se još uvijek očekuje sve ono što je proteklih godina istaknuto u spomenutim priopćenjima s pastoralnih skupa u Opatiji i Freisingu.

Kad je u pitanju otvaranje novih perspektiva, valja posebno istaknuti mlade Hrvatice i Hrvate u Njemačkoj druge i treće generacije koji su se uspješno integrirali u sredinu u kojoj žive i djeluju. O integraciji se često govori i u njemačkom društvu i u Crkvi, i to u raznim vidovima. No jedan od učinkovitijih pristupa integraciji je svakako djelovanje kroz izobrazbu. To su posebno shvatili mladi Hrvati i Hrvatice u Njemačkoj, koji se školuju na prestižnim učilištima, postižu izuzetne rezultate te svojom zauzetošću u literaturi, glumi, glazbi, umjetnosti i drugim važnim granama pokazuju primjer kako se uspješno živi integracija u njemačkom životnom i stvaralačkom ozračju, a koji uz hrvatski izvrsno govore njemački i druge svjetske jezike. To je prigoda da hrvatsko okruženje u Njemačkoj preko svojih mlađih članova postane poveznica između hrvatske i njemačke kulture, a onda i prema svijetu. Tako ono izvorno hrvatsko neće izgubiti svoju vrijednost, a bit će usmjereno puno šire, prepoznatljivije u njemačkom društvu i Crkvi. Oni za Hrvatsku neće biti izgubljeni, dapače, pripremaju put hrvatskom priključenju europskim tijekovima, iz kojih je Hrvatska nepravedno više desetljeća bila uklonjena. Njihova imena i prezimena svjedoče o njihovim hrvatskim korijenima. A ima li išta jače od korijena? Oni uvijek pronađu put do života. Od velike je važnosti da domovina i domovinska Crkva pronađu

učinkovitiji način kako u novim okolnostima, koje već uvelike postoje, djelovati u odnosu prema Hrvatima izvan domovine. Do domovine je i domovinske Crkve da pronađu ključ djelovanja s tim novim generacijama, a onda će se za sigurno otvoriti i nove perspektive (Polegubić, 2011.).

Umjesto zaključka

Nakon više od dvadeset godina hrvatske samostalnosti, mogu odgovorno istaknuti kako je u tom vremenu hrvatsko iseljništvo sačuvalo čist obraz pred cjelokupnom hrvatskom javnošću. S obzirom na to da hrvatsko iseljništvo svojim umnim i materijalnim potencijalom i životnim iskustvom dosad nije bilo dobrodošlo u hrvatskoj političkoj javnosti, za nadati se da će ubuduće biti drukčije, što upućuje na perspektivu novih odnosa. U tom smislu posebnu nadu polažem u mlade naraštaje hrvatskih iseljenika. Nadu za drukčiji odnos prema hrvatskom iseljinstvu otvara i zadnja sjednica Vijeća Hrvatske biskupske konferencije i Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine za hrvatsku inozemnu pastvu održana u Zagrebu 27. travnja 2011.: »S obzirom na skori prijam Hrvatske u EU i aktualnu problematiku hrvatskih katoličkih misija diljem svijeta, svi su članovi Vijeća složni u ocjeni da se o potrebama naših vjernika u inozemstvu treba sustavnije i konstruktivnije raspravljati, ne samo na sjednicama obiju biskupskih konferencija nego i u pojačanoj suradnji s ovlaštenim državnim tijelima. Vijeće, među ostalim, smatra da je odsad nužno sastajati se dvaput godišnje, na polugodišnjoj razini, kako bi rješavanje problema postalo dinamičnijim i učinkovitim; što prije izvijestiti sve pastoralne djelatnike u pojedinim zemljama o rezultatima sjednice te zajedničkim snagama tražiti nove putove zdrave i konstruktivne integracije u mjesne Crkve i župe« (Komadina, 2011., 2). Predsjednik Vijeća, pomoćni sarajevski biskup mons. Pero Sudar, izvijestio je o zaključcima sa zajedničke sjednice obiju biskupskih konferencija održane početkom 2011. godine u Zagrebu, ističući kako se sve više uviđa potreba za još jačom potporom misijama i župama izvandomovinske Hrvatske i BiH.

Literatura

- Batinić, A. (2002.), *Dijasportske godine*, Hrvatski dušobrižnički ured, Frankfurt na Majni.
- Bebić, J. (2006.), *Budućnost hrvatskih katoličkih misija u Njemačkoj*. U: *Budućnost hrvatskih katoličkih misija u Europi*, zbornik, Hrvatski dušobrižnički ured, Frankfurt na Majni.
- Borić, G. (2001.), *Hrvati u Njemačkoj*. U: *Hrvatski iseljenički zbornik*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb.
- Budućnost (2006.) — *Budućnost hrvatskih katoličkih misija u Europi*, zbornik, Hrvatski dušobrižnički ured, Frankfurt na Majni.

A. Polegubić: *Hrvati u Njemačkoj — domovinska Crkva i domovina: stanje i perspektive*

- Herceg, S. (2011.), Briga o starijima i nemoćnima. U: *Živa zajednica*, 4/2011.
- Hrvatska dijaspora (2003.), *Hrvatska dijaspora u Crkvi i domovini*, zbornik, (ur. Josip Klarić), Hrvatski dušobrižnički ured, Frankfurt na Majni.
- Katolička Crkva (1980.), *Katolička Crkva i Hrvati izvan domovine*, (ur. mons. Vladimir Stan-ković), Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Klarić, J. (2002.), *Hrvatsko iseljeničtvo u Njemačkoj na pragu asimilacije*, Biblioteka «Ravno-kotarski Cvit», Lepuri.
- Klarić, J. (2003), Sadašnji trenutak hrvatske dijaspore. U: *Hrvatska dijaspora u Crkvi i do-movini*, (ur. Josip Klarić), zbornik, Hrvatski dušobrižnički ured, Frankfurt na Majni.
- Komadina, I. (2011.), Sjednica Vijeća HBK i BK BiH za dušobrižništvo hrvatskih iseljenika. U: *Živa zajednica*, 5/2011.
- Kutleša, A. (1997.), *Hrvatske vjeronaučne olimpijade u Njemačkoj (1975.—1996.)*, diplom-ski rad, Vrhbosanska visoka teološka škola u Sarajevu, manuskript, Braunschweig.
- Polegubić, A. (2005.), *Povratak, integracija ili asimilacija. Razgovori o hrvatskoj dijaspori*, Hrvatski dušobrižnički ured, Frankfurt na Majni.
- Polegubić, A. (2011.), Življena integracija. U: *Živa zajednica*, 3/2011.
- Teološko promišljanje o pastoralu samaca*, zbornik, Hrvatski dušobrižnički ured, Frankfurt am Main, 2010.